

Nicotina

Toni Cucarella

Tot seguit que ha abandonat l'autobús per la porta de darrere, ha rodat el vehicle fins a la finestra del conductor i li ha demanat un cigarret.

Uns indicadors matussers assenyalen el lloc que correspon a cada empresa, quina ruta i quin horari fan. Amb prou faenes sembla una vertadera estació d'autobusos. I la mitja dotzena de bancs, nous de trica, arrengrats en un passadís que vol representar una mena d'andana, accentua amb la seua novor desentonant l'aspecte demanegat de servei públic subaltern.

L'indret que ara es fa servir d'estació d'autobusos havia albergat fa temps el mercat per gros de fruita i verdura. Quan era mercat, ell hi havia anat a comprar amb un amic

seu que tenia una botiga de queviures a la plaçeta de la Zona. La imatge que transpunta ara, de desatenció i d'extrema buidor polsosa, el mouen a evocar el tràfec matiner dels hòmens carregant i descarregant mercaderia, el barbull escandalós de compradors i venedors tot efectuant els tractes.

Unes poques persones deambulen a prop dels autobusos: fan temps fins al moment de l'eixida, amunt i avall, malgrat el destorb fred del vent de Tots Sants.

S'enfunda el cos cansat en un abric blau fosc, amb botons d'un daurat descolorit. Li'l va vendre un mariner portuguès dos anys arrere, quan el descarregaren, clandestinament, enmig d'un oratge rúfol, al port gallec de Vigo. Arrossega una bossa de viatge roja, de propaganda d'una marca de tabac ros americà.

Li reca el seu aspecte físic, tan precari. Es va afaitar fa tres dies, quan va marxar de Vigo per emprendre aquest camí de retorn cap a casa. Tres dies de penar i passar fred per les carreteres. Ha tingut més sort amb els camions que no amb els cotxes. Un que transportava gallines cap a Alacant l'ha recollit a l'alba, a l'eixida de la ciutat de Terol, i l'ha deixat just davant l'estació d'autobusos de València ciutat. Estava tan cansat de tant de pegar bacs que s'ha decidit a gastar-se les últimes pessetes que li quedaven per fer el darrer tram del retorn d'una manera digna, i ha tret un bitllet d'autobús fins a Xàtiva.

Al lavabo de l'estació s'afaita amb sabó de llavar-se i una maquineta d'usar-i-tirar. Es pentina encara que sap que amb les bufarades fortes que campen per fora li durarà fet un no res.

El bar és gairebé buit. Només un conductor pren un cafè en una taula mentre repassa un periòdic esportiu. El reclam musical d'una màquina escurabutxaques sona estentori en el local badívol. S'acosta a la barra solitària. Després de comptar la xavalla que li resta, demana un tallat. Observa el cambrer, que deu tenir la seua mateixa edat: el caràcter no li resulta gens familiar, cosa que el tranquil·litza, ja que elimina la possibilitat que haja pogut reconèixer-lo.

El conductor que pren cafè tot sol plega el periòdic sota l'aixella i s'acomiada del cambrer.

Fussa ansiós per les butxaques de l'abric fins que trau un paquet de cigarrets

Ducados. Però és buit. El rebrega en un pilot i se'l reballa als peus. En un moment en què el cambrer s'esmuny cap a la cuina, ell s'ajup ràpid i pesca de terra una burilla prou sencera que reencén amb presses.

Puja pel carrer de Sarthou i s'adona amb estupor de la gran quantitat d'edificis que han construït durant la seua absència. Tot d'una s'amoïna en pensar que potser no reconeixerà la banda de la ciutat on havia nascut i crescut.

Quan assoleix la plaça de la Bassa, els canvis que ha pressagiat amb preocupació se li fan palesos. El vell cinema Salón Setabense ja no hi és: en lloc seu s'alça un elevat edifici de pisos, a la planta baixa del qual hi ha les oficines d'un banc i un ampli aparador amb tot de piques i aixetes. La bassa que va donar nom a la plaça també ha desaparegut, colgada sota un jardí de personalitat anodina. El local de la Societat de Caçadors, on tot sovint hi acudia a fer unes partides de truc amb els amics, té les portes barrades, i un tel de pols i teranyines li fa entendre que no és de fa poc, el tancament. Més amunt de la plaça de la Bassa, a la contigua de l'Espanyoletto, tot i mantenir la immutable estàtua del cèlebre pintor, hi troba a faltar l'edifici de l'antiga presó, baratada per un sòlid edifici de rajola de caravista groga que s'anuncia com a Ambulatori de la Seguretat Social.

Després d'amprar-li un cigarret ros a un xaval que ha passat carregat amb un feix de llibres, s'asseu en un banc de fusta clevellada a la vora de l'estàtua del pintor, que ell recorda tancada a l'interior d'un petit jardí.

D'aquella ciutat que ell manté en la memòria, tem que solament se'n conserva un remitjò de cases repintades i algun vestigi camuflat. No es penedeix d'haver pres la decisió de tornar-hi, però el capfica el temor de no saber si reeixirà a sobreposar-se als efectes d'una tan llarga absència, i al retrobament.

Li queda escometre l'últim tram, la lenta i feixuga rostària que mena a la plaça de la Galera, i aleshores tindrà a l'abast *el seu carrer*: el carrer Vera, drecera plàcida

que comunica el carrer de les Ànimes amb el de les Santes, i viceversa.

Es palpa en la butxaca de l'abric la clau de la porta de la que havia estat *sa casa*, fins que la va abandonar sense donar cap explicació a ningú: ni a la seua dona, ni als veïns, ni als companys de faena. Conserva la clau lligada a una cadena de metall sense valor, a l'extrem de la qual penja també una medalla d'alpaca amb l'efígie de la beata Inés de Benigànim. Aquesta medalla formava part de la malaguanyada herència que li va deixar el seu soci d'aventura brasilera Ramon Camús, de Benissuera, mort mentre bregaven navegant Amazones amunt amb una barca que els va fer pana irreparable a mitjan travessia fluvial, víctima d'una de les milanta febres tropicals que assoten aquells verals selvàtics i inhòspits. Va ser un dia d'abril o potser de març, fa d'això una fotracada d'anys.

Apura el cigarret ros fins que ben bé el fum que aspira li crema la punta de la llengua.

S'imagina que quan arribarà a casa la seua dona i els seus fill estaran dinant, i està convençut que el convidaran a seure a taula i compartirà amb ells un plat de menjar calent. O potser no. Tot d'una es demana si no està fent créixer massa esperances, i per què confia amb tan ferma intuïció que la seua família encara habitarà la vella casa del carrer Vera... Els anys no passen debades, i n'han transcorreguts molts d'ençà que se'n va anar. Podria donar-se el cas que fins i tot l'hagueren donat per mort. Probablement la seua dona deu haver-se casat de nou i els seus fills, que eren tan menuts quan va marxar, hagen pres afecte a l'altre individu com si fóra son pare vertader. Tot i amb això, resol que legalment ell té totes les preferències i gaudeix d'uns drets que la seua dona haurà de respectar. I l'altre paio també.

Tus violentament, s'escombra el pit i escup un espès gargall d'impenitent fumador. A mitjan pujada, mamprèn per davant un carter i l'obliga a convidar-lo a fumar.

La plaça de la Galera no ha patit gaires transformacions, llevat que quan se'n va anar el carrer era terrer i ara és asfaltat. Hi ha un parell d'edificis de pisos, però l'entorn

de la plaça difereix poc de la imatge que reté de l'última ocasió en què el va veure, un migdia de la primavera d'octubre, aviat farà vint anys...

La seua dona faenejava a la cuina: preparava la paella que volia fer per dinar. Ell cavil·lejava estovat en el balancí; l'acompanyava en el cavil·leig la remor de la ràdio que emetia un programa de discos dedicats.

Aleshores, impulsat per una decisió presa aparentment a colp calent, es va alçar del balancí i va anunciar:

–Me'n vaig al bar a per un paquet d'Ideals!

Duia en la butxaca el retall d'un anunci que havia esgarrat de *Las Provincias*.

¡ESTA ES SU OPORTUNIDAD PARA HACERSE RICO!

Vendemos tierras en el estado brasileño de Amazonas a un precio irrisorio. Ideales para plantación de tabaco.

Información: Hotel Montgó, Valencia. Pregunten por el Sr. Nilton Cavaco Freire.

S'adona que no duu tabac i pensa que hauria de presentar-se a casa si més no amb un paquet, per si calguera convidar a fumar. Se'n recorda que al final del carrer de la Corretgeria, vora el bar Palanca, hi havia un estanc. Potser encara hi és.

A l'estanc, escampa sobre el taulell les monedes que li queden i demana un paquet de qualsevol tabac que puga pagar amb aquella pobra xavalla.

–Un de Celtes curts –li ofereix l'estanquer.

Quan ix de l'estanc ja porta un cigarret encès enganxat a la boca.

En els dies llunyans d'aquella primavera d'octubre, ell treballava a la fàbrica de paper de Gregorio Molina com a operari sense especialitzar. Salari escàs i un futur de possibilitats ja escrites i sense opció d'esmena. I ell es delia per nadar entre bitllets cruixents acabats d'eixir d'impremta, per conduir cotxassos de categoria, per

viure en un castell tan elegant i luxós com els paradors nacionals de turisme que inauguraven els ministres als no-dos...

No va ser a colp calent que va escurar la llibreta bancària i es va embutxacar l'adreç de boda de la seua dona, a més de tota la bijouteria que ella havia adquirit a ratlla, en pacients i estalviats terminis setmanals. Dos dies abans del colp de pensament definitiu, també s'havia venut la Vespa. Va deixar la família arruïnada i ell va escapolar-se camí d'un somni amb prou faenes embastat. Per a ell era una oportunitat; per a la seua dona i els fills, una cabronada. I tot just ara, mentre tasta el fum del Celtes acabat de comprar, es pregunta si l'hauran pogut perdonar.

Els somnis són éssers esquiús que sols poden atrapar els més decidits. A l'Hotel Montgó, el tal Nilton Cavaco Freire, en nom de l'empresa Amazonas-Paraiso S.L., li va vendre cinquanta fanecades d'una fèrtil terra tabaquera. Aquest paradís que li havia de reportar una immensa fortuna es trobava a uns cent quilòmetres a l'oest de Manaus, segons que s'indicava en un plànol annex a l'escriptura de propietat.

I al cap de no poques vicissituds va aconseguir d'arribar Manaus, febrós i sense un péntol de roba amb què demostrar als qui se'l trobaven que posseïa un mínim sentit de la pudicitat. En l'odissea a vida o mort va perdre també els papers que l'acreditaven com a posseïdor legal de cinquanta fanecades de terra, i d'altres setanta més, herència del seu difunt soci, Ramon Camús, segons que figurava en un document testamentari redactat i firmat pel propi Camús en el llindar de la mort. Tot el que va poder salvar del naufragi va ser la clau de la casa del carrer Vera i la medalla de la beata Inés de Benigànim del seu soci, que les portava lligades al coll amb un fil d'empalomar.

Però de res no li haguera servit haver salvat els documents de propietat. Quan va indagar en el registre de la propietat de Manaus va descobrir que l'empresa Amazonas-Paraiso S.L. no existia, i d'aquell personatge de nom Nilton Cavaco Freire no n'havia sentit a parlar mai ningú d'aquelles andoles.

A Manaus va rebre l'ajuda pia d'un mossèn asturià que el va aixoplugar a la seua missió. Allí també hi feren cap tot un seguit d'hòmens, empenedors i aventurers de mena, que havien tingut tractes amb l'engalipador Cavaco Freire. Assessorats i encoratjats pel mossèn asturià, crearen una associació d'afectats per l'estafa de terres. Tanmateix, les gestions i les accions d'aquesta associació no fructificaren més enllà d'organitzar un campionat de truc i manilla, a pesar dels intents del capellà perquè posaren l'afer en coneixement de les autoritats diplomàtiques espanyoles del Brasil. Acabat el campionat de truc i manilla, tota l'associació en peça, units en felicitat companyonia, s'encaminaren comboiats cap als confins del Mato Grosso, on anhelaven de rescabalar-se d'aquella primera ensopegada afegint-se a l'esperança de l'or amb d'altres milers de garimpeiros.

Durant dotze anys va furgar tot de caus cercant la fortuna daurada amb sort mesella. La minsa recompensa que va aconseguir amb penes i treballs la va invertir en els favors carnals d'una mestissa colombiana, de nom Elegida Solares, que el va dessucar tant com va poder.

Cansat de la penosa vida de garimpeiro sense sort, i arruïnat per les elevades tarifes d'Elegida Sorales, va prendre rumb cap a Rio de Janeiro. Ací va llogar una barraca i hi va obrir un estanc. Hi va malviure cosa de cinc anys, i és que amb aquell negoci a males penes batia per la balla si en fumava més que en venia. Es va aconformar per fi que mai no podria nadar entre bitllets de paper cruixent, ni conduiria cotxassos de categoria, ni res de tot aquell somni mal embastat que un dia el va enfal·lerar, malcorant-lo a prendre una determinació potser no tan encertava com llavors va creure.

Estovat en un hamaca apedaçada, vora el seu estanc sense clients, amb l'etern cigarret fent fum davant la seua envellida cara, volia creure que potser hi hauria algú esperant-lo a Xàtiva. I aquest "algú" era la seua dona, els seus dos fills també, tot i que per més que s'escarrassava no aconseguia d'evocar els trets de les seues caretes infantils. Sí que recordava, en canvi, el perfil esvelt del campanar de la Seu i la silueta irregular de la serra Vernissa, vigilada de prop pel cim de la Creueta, on havia muntat

tantes i tantes vegades quan era un monyicot criat a la dula.

Casualment, se li va presentar la possibilitat de travessar l'Atlàntic a un preu que li era assequible i es va embarcar en un vaixell atibacat de caixes de tabac ros americà. I una nit de maltempsada el descarregaren al port gallec de Vigo, sense un gallet i refredat; tanmateix li donaren unes adreces per si li calia un colp d'ajuda. I es va embolicar en el contraban de tabac americà; per les nits revolava per bars i discoteques amb un fardell sota l'abric, tot oferint a cau d'orella la seua lletania: «Winston, Marlboro, Camel...»

Una nit freda i plujosa sopava ell en un bar mostós del moll de Vigo, tot sol en la taula d'un racó. No hi havia gaire clientela i els comentaris de la televisió es podien escoltar amb claredat. Hi feien un programa sobre la campanya d'exportació de taronja valenciana, tot just acabada d'encetar. Mostraren imatges d'extensos i ubèrrims tarongerars, els quals li feren evocar la flaire de les taronges quan se les menjava acabades de collir de l'arbre: clavava les ungles en el corfa carnosa i tot seguit l'arrancava amb els dits. Per damunt del tuf a calamars fregits que amerava el bar, ensumava aquella olor acidulant que impregnava les seues mans en acabant d'haver-se menjat la taronja. Va ser un fugaç accés d'enyor, tanmateix li va produir una mosca profunda. Passada una setmana encara no claudicava i feia el pensament definitiu de retornar al seu país de Xàtiva...

Introdueix la clau al pany. La roda i, sorprenent, el mecanisme del pany gira amb el seu gest. Quan és a punt d'espentar la porta i penetrar endins sent un colp de por, de vergonya, de mala consciència per haver abandonat la seua dona i les dues criatures menudes, indefenses, desamparades. Es va comportar com una bèstia; pitjor que una bèstia, es recrimina. Si no calcula erradament, el major dels seus fills tindrà ara vint-i-tres o vint-i-quatre anys, i el menut tenia a penes tres mesos quan ell se'n va anar. Amb tot, creu que se sentiran contents quan sabran que és viu, i està convençut que faran per jutjar com cal els seus motius, i els valoraran comprensibles, tot i que arriscats, i dissortadament rubricats per un estrepitós fracàs. No li ha de saber greu

d'admetre-ho, s'hi aconforma.

Empeny la porta i passa cap a dins. Aspira l'ambient que odora la casa, tot volent identificar-lo amb el que hi flotava vint anys arrere.

Escolta veus que enraonen provinents d'on recorda que hi havia la cuina. S'adona que la taula és parada, amb coberts posats per a tres persones: la dona i els dos fills, dedueix. Fa una llarga xamada al cigarret i tot seguit crida:

–Que hi ha algú ací?

De primer apareixen dos xicons. Els distingeix una clara ressemblança amb ell: els ulls i el nas sobretot. Ells el miren sense comprendre que hi fa allà aquell desconegut, com és que s'ha ficat dins de casa si la porta és tancada...

Ix una dona. Han transcorregut vint anys: les arrugues i la brega amb la vida li han deixat senyals, però manté l'aire de dignitat de què ell tant s'enorgullia.

La dona anuncia amb severitat:

–És el vostre pare.

Ell somriu. Expectant, ara espera que ella i els fills se li acosten emocionats i l'abracen i el besen i tots junts sangloten d'alegria. És en previsió d'aquest moment de gran emotivitat que xafa el cigarret en terra i eixampla els braços per a deixar-se prendre en una forta abraçada.

Però el trio ni parpelleja. Romanen inalterables en el mateix lloc, fitant amb reprovació el cigarret xafigat en terra, i amb un incontingut ressentiment que els regalla pels ulls com una lava.

La seua dona li pregunta:

–Has tornat per quedar-te?

–Naturalment! –exclama ell. Per quin altre motiu me n'hauria tornat, sinó?, protesta entre si, molest per haver hagut de respondre a tan gran obvietat i perquè continua amb els braços oberts i se li cansaran si no s'afanyen a abraçar-lo prompte.

La mare els fa un gest i els dos xicons mouen. Per fi l'abraçaran!, es congratula. Però en comptes d'abraçar-lo obrin la porta de l'eixida al pati i se'n van. Ella recula cap a la cuina. Quan hi torna porta un altre cobert a les mans. Disposa de nou la distribució del parament de taula. Ella li assenyala el lloc de cap de taula perquè

l'ocupe. Ell s'hi asseu satisfet, però intrigat per la seriositat amb què actuen.

–Què hi ha per dinar? –pregunta ell tot desplegant el tovalló.

–Paella –li anuncia la seua dona.

–Paella... –sospira ell–. El malaurat dia en què me'n vaig anar també feies paella.

–És aquella mateixa paella! –remarca la seua dona.

Efectivament, és aquella mateixa paella: els dos fills tornen del pati portant ansa per ansa una paella rovellada i ennegrida, amb una ració d'una matèria fosca, indestriable sota un gruix de pols rànica. Dos escarabats cadàvers hi jauen de panxa en amunt amb les potes arrupides.

Li posen la paella davant seu i un dels fills aboca un raig de vi al seu got. Ell es mira la ració amb oix. Alça els ulls cap a la dona i els fills, buscant en els seus posats el gest burleta que els delate la broma. Es fica la mà a la butxaca i trau el paquet de Celtes. Se n'encén un. Pensa aleshores que un cigarret sempre ha anat bé per afluir les tensions i ofereix el paquet als dos xicons. El major li etziba:

–El tabac perjudica la salut i en esta casa no fuma ni Déu!

Desvia la mirada suplicant cap a la seua dona. Ella s'hi referma:

–Si vols quedar-te, tu mateix...

Es trau el cigarret de la boca, se'l deixa caure als peus i l'esclafa. Beu un glop de vi. Encara cova l'esperança que hagen volgut fer-li patir una xicoteta broma, per resquitar-se amb humor de la passada que els va fer. Pensa que ara els tornarà a mirar i l'actitud esquerpa amb què l'assetgen s'haurà esborrat i els aflorarà un somris conjugal i uns altres dos de filials. Aleshores, a gosades que riuan que haja caigut de quatre potes en el parany!, i tot seguit l'abraçaran i el besaran i li posaran a l'abast un plat a caramull d'aqueixa oloreta suculenta que fa un moment que ensuma i que identifica d'arròs amb cigrons i bledes...

Els torna a mirar i la moral se li fa ascles. Pren amb resignació el mànec de la forqueta i li pregunta desesperançat:

–Els escarabats també?